

DIGITALNI EVRO – KONCEPT, OSOBINE I POTENCIJALNE PREDNOSTI I NEDOSTACI

Kristina SAVIĆ¹

Apstrakt

Digitalni evro predstavlja novu formu centralnobankarskog novca koji razvija Evropska centralna banka, kao odgovor na ubrzani razvoj digitalnih tehnologija, promena u navikama potrošača i sve veću upotrebu privatnih digitalnih sredstava plaćanja. U radu se analizira koncept digitalnog evra, njegove pravne, tehničke i funkcionalne karakteristike, kao i širi institucionalni i ekonomski okvir u kojem se razvija. Poseban akcenat stavljen je na motive koji su doveli do potrebe za njegovim uvođenjem, uključujući očuvanje monetarnog suvereniteta, unapređenje efikasnosti platnog sistema i jačanje finansijske inkluzije. Takođe, rad kritički razmatra potencijalne prednosti i izazove povezane sa implementacijom digitalnog evra, sa posebnim osvrtom na njegov uticaj na monetarnu politiku, stabilnost finansijskog sistema i zaštitu privatnosti korisnika. Cilj istraživanja jeste da se doprinese boljem razumevanju ovog inovativnog instrumenta, njegovih strateških implikacija i perspektiva daljeg razvoja u kontekstu digitalne transformacije finansijskog sektora Evropske unije.

Ključne reči: *digitalne valute, digitalni evro, Evropska unija, Evropska centralna banka*

JEL: *E5, E51, E58, E52*

¹ Kristina Savić, asistent, Pravni fakultet, Univerzitet u Prištini, +381669816144, kristina.savic@pr.ac.rs, ORCID ID (<https://orcid.org/0000-0002-1491-2268>)

UVOD

Savremeno doba se može označiti kao doba ubrzanog tehnološkog razvoja i digitalne transformacije finansijskih sistema. Naime, promene do kojih dolazi u poslovnom okruženju danas odvijaju se brzo, a nove tehnologije smenjuju jedna drugu. U ovakvim okolnostima, pitanje digitalnih valuta centralnih banaka (CBDC – *Central Bank Digital Currency*) nameće se kao jedno od ključnih izazova. Važno je ukazati na okolnost da digitalne valute dovode do najrazličitijih regulatornih, monetarnih i pravnih izazova koji se odnose na celokupnu globalnu budućnost. Proces digitalizacije dovodi do sve intenzivnijeg povezivanja ljudi i imovine u najrazličitijim oblastima, kako geografski, tako i u odnosu na oblasti ljudskog delovanja. Barijere u komunikaciji i delovanju, kojima su pojedinci ranije bili izloženi danas se smanjuju. U tom kontekstu, digitalni evro predstavlja odgovor Evropske centralne banke (u daljem tekstu: ECB) na promene u načinu plaćanja, porast bezgotovinskih transakcija i rastuću konkurenciju privatnih digitalnih valuta i stabilnih kriptovaluta (Passacantando, 2021).

Imajući u vidu okolnost da u praktičnom smislu vrši funkciju digitalne verzije zakonskog sredstva plaćanja u evrozoni, digitalni evro osmišljen je tako da predstavlja dopunu za gotovinu, ali i da očuva monetarni suverenitet Evropske unije (u daljem tekstu: EU) i unapredi efikasnost platnog prometa (Brunnermeier i Landau, 2022). Uprkos sve učestalijoj primeni digitalnog evra, izraženo je nastojanje da se očuvaju i unaprede osnovne vrednosti demokratskog društva, kao što su privatnost i sigurnost. Pored toga, neophodno je omogućiti adekvatnu pravnu zaštitu korisniku (Demertzis i Martins, 2023).

Cilj ovog rada jeste da se analizira koncept digitalnog evra kao forme digitalne valute koju emituje ECB, sa posebnim osvrtom na njegove pravne, tehnološke i ekonomske aspekte. Glavni cilj oglada se u sistematizaciji ključnih karakteristika digitalnog evra i oceni njegovog potencijala u unapređenju monetarnog sistema EU.

U skladu sa tim, postavljeni su sledeći specifični ciljevi istraživanja: 1. utvrditi razloge koji su doveli do inicijative za uvođenje digitalnog evra; 2. identifikovati prednosti i nedostatke digitalnog evra u kontekstu postojećih platnih sistema; 3. ispitati uticaj digitalnog evra na monetarnu politiku, finansijsku stabilnost i zaštitu privatnosti korisnika; 4. razmotriti značaj digitalnog evra u okviru strategije EU za digitalnu transformaciju.

U skladu sa postavljenim ciljevima, istraživanje je vođeno sledećim istraživačkim pitanjima: 1. koje su ključne karakteristike digitalnog evra kao sredstva plaćanja; 2. koji su glavni razlozi za njegovu implementaciju od strane ECB; 3. na koji način digitalni evro može doprineti unapređenju platnog sistema EU; 4. koji su rizici koje uvođenje digitalnog evra nosi po privatnost korisnika i finansijsku stabilnost?

U istraživanju smo koristili kvalitativni metod analize, zasnovan na deskriptivnoj i analitičkoj obradi sekundarnih izvora, uključujući akademske radove, izveštaje ECB, pravne akte EU, kao i relevantne publikacije iz oblasti monetarne politike i digitalnih tehnologija. Metodom komparativne analize upoređuju se ključne karakteristike digitalnog evra sa drugim oblicima digitalnog novca, kako bi se sagledale njegove prednosti i ograničenja. Na osnovu sprovedene analize, rad je podeljen u četiri logičke

celine: 1. konceptualna razrada pojma digitalnog evra; 2. razrada motiva za njegovo uvođenje; 3. kritička analiza potencijalnih koristi i izazova implementacije; 4. analiza odnosa digitalnog evra i pojedinih digitalnih valuta centralnih banaka.

POJAM I OSNOVNE KARAKTERISTIKE DIGITALNOG EVRA

Digitalni evro, predstavljajući novu formu, novca usmeren je ka modernizaciji i digitalizaciji monetarnih sistema unutar EU. Izdaje ga ECB i kao takav, on predstavlja digitalni ekvivalent materijalizovanog gotovinskog evra (Brunnermeier i Landau, 2022). Cilj postojanja digitalnog evra jeste da se pruži sigurno, efikasno i stabilno sredstvo plaćanja u digitalnoj ekonomiji. Međutim, definisanje digitalnog evra oslanja se na sagledavanje njegovih osnovnih karakteristika, imajući u vidu samu složenost valute i mogućnosti njene primene. One obuhvataju niz elemenata koji se tiču njegovog pravnog statusa, tehničke strukture, sigurnosti i korisničke pristupačnosti. Reč je o složenim mehanizmima, koje je neophodno detaljno objasniti kako bi se razumelo kako digitalni evro u praksi funkcioniše.

Važno je napomenuti da digitalni evro, iako sličan gotovinskom novcu u smislu vrednosti i funkcionalnosti, ima i neke specifične razlike. Pored toga što je digitalan, on će omogućiti i napredne funkcionalnosti kao što su mikrotransakcije ili pametni ugovori, što ga čini relevantnim za savremene ekonomske izazove i potrebe tržišta. S obzirom na brz razvoj digitalnih tehnologija, digitalni evro može postati ključna tačka integracije tradicionalnih finansijskih sistema sa novim digitalnim ekonomijama. Kroz razmatranje osnovnih karakteristika digitalnog evra, jasno je da je ovaj instrument osmišljen kako bi odgovorio na izazove modernog platnog sistema, obezbedio efikasnost i sigurnost u digitalnoj ekonomiji i podržao dalje unapređenje monetarne politike Evropske unije. S obzirom na sve ove aspekte, digitalni evro predstavlja značajan korak u evoluciji globalnog finansijskog sistema.

Centralizovanost digitalnog evra

Važna karakteristika digitalnog evra je njegova direktna veza sa ECB. Kao takav, on je centralizovan, budući da ga izdaje konkretna banka. Time osigurava visoki nivo sigurnosti i stabilnosti, što je značajno za sam proces razmene i trgovine. Za razliku od privatnih kriptovaluta, koje funkcionišu u okviru decentralizovanih sistema i nisu podržane od strane bilo kakvih državnih ili regulatornih tela, digitalni evro ima zakonski okvir i status koji mu omogućava široku primenu kao zakonsko sredstvo plaćanja (Passacantando, 2021). Iako se izdaje u digitalnoj formi, njegova vrednost je ekvivalentna vrednosti gotovinskog evra, što znači da ne postoji rizik od devalvacije usled volatilnosti karakteristične za privatne kriptovalute. Dakle, ispunjeni su zahtevi koji se odnose na stabilnost valute.

Visok nivo regulacije

Zakonski okvir digitalnog evra temelji se na zakonodavstvu EU, a posebno na regulativama koje uređuju funkciju ECB i evropskog platnog sistema. Reč je o složenom regulatornom okviru, koji nastoji da uredi na koji način će se ovom valutom raspolagati i kako će se kreirati njena vrednost. Takođe, kao što je prethodno u radu

istaknuto, imajući u vidu geografsku površinu opticaja digitalnog evra, postoji visok nivo usklađenosti regulative. Digitalni evro bi trebalo da bude zakonsko sredstvo plaćanja unutar evrozonskih zemalja, sa jasnim pravilima o njegovoj upotrebi, izdavanju i kontroli. Kako je reč o novom sredstvu, koje je usmereno na ostvarivanje javnog interesa, visok nivo regulative je potreban. U tom kontekstu, ECB odgovorna je za njegovu emisiju i regulisanje svih tehničkih i operativnih aspekata. Takođe, propisana je obaveza drugih banaka finansijskih institucija da ga prihvate kao legitimno sredstvo plaćanja (Demertzis i Martins, 2023). Ovaj okvir takođe uključuje i pravila zaštite korisnika, zaštite privatnosti, kao i regulaciju u pogledu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Reč je o posebno osetljivim, odnosno delikatnim oblastima delovanja. S obzirom na to da digitalni evro omogućava brze i efikasne transakcije, bez odgovarajuće zaštite privatnosti i mehanizama za sprečavanje zloupotreba, mogao bi biti iskorišćen za ilegalne aktivnosti. Stoga je pravni okvir od esencijalne važnosti za obezbeđivanje njegove sigurnosti, očuvanje privatnosti korisnika i zaštitu integriteta finansijskog sistema.

Tehnička infrastruktura

Tehnička infrastruktura koja podržava digitalni evro temelji se na primeni savremenih blokčejn tehnologija. Ove tehnologije omogućavaju brzu, sigurnu i transparentnu obradu transakcija. Važno je imati u vidu činjenicu da tehnologija blokčejna pruža garanciju za postojanje visoke otpornosti na eventualne napade i manipulisanje podacima (Westemeier, 2024). Takođe, ova infrastruktura pruža mogućnosti kontinuiranog praćenja svih transakcija, čime se postiže visok nivo transparentnosti u delovanju. Na ovaj način dolazi do unapređenja u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Kada je reč o načinu na koji je smišljen digitalni evro, jasno je da on treba da bude siguran način plaćanja u digitalnom okruženju, istovremeno omogućavajući zaštitu od prevare i zloupotrebe.

Unapređenje efikasnosti platnog sistema

Korišćenje digitalnog evra omogućava korisnicima da obavljaju plaćanja i prenose sredstva putem digitalnih platformi, što smanjuje potrebu za fizičkim novcem, ali i omogućava brže i jeftinije transakcije. Kako su niski transakcioni troškovi ovih transakcija, to je i njihova vrednost manja. Digitalni evro se može koristiti kako za svakodnevne transakcije, tako i za međunarodne platne tokove, čime se povećava efikasnost evropskog platnog sistema. Njegovo uvođenje takođe ima potencijal da smanji troškove vezane za gotovinske transakcije, kao i troškove upravljanja i distribucije fizičkog novca. Upravo zato, kao potencijalno sredstvo plaćanja koje treba da ima relativno širok opseg primene, digitalni evro nudi brojne prednosti (Brunnermeier i Landau, 2022).

Dostupnost digitalnog evra

Digitalni evro mora biti lako dostupan svim korisnicima, kako fizičkim, tako i pravnim licima, a posebno onima koji nemaju lako pristup modernim digitalnim platformama. Zbog toga se u procesu razvoja digitalnog evra vodi računa o

pristupačnosti, uključujući i one korisnike koji možda nisu u potpunosti uključeni u digitalnu ekonomiju. Postoji više različitih mehanizama, da se digitalni evro učini pristupačnim velikom broju korisnika.

Pristupačnost digitalnog evra u praksi postiže se kroz razvoj jednostavnih i korisnicima prijateljskih platformi koje omogućavaju lak pristup čak i onima koji nisu vešti u korišćenju digitalnih tehnologija. To uključuje omogućavanje korišćenja digitalnog evra putem različitih uređaja, kao što su mobilni telefoni, čak i u okruženjima sa slabijom infrastrukturom, kao i pružanje edukativnih resursa za korisnike. Takođe, planira se integracija digitalnog evra sa postojećim sistemima plaćanja i finansijskim uslugama, čime se omogućava i uključivanje korisnika koji nemaju direktan pristup internetu ili modernim digitalnim platformama (Thanasas i Tsouris, 2024).

RAZLOZI ZA UVOĐENJE DIGITALNOG EVRA

Uvođenje digitalnog evra predstavlja proces, koji se još uvek odvija, budući da primena ove valute još uvek nije ostvarena potpuno. Međutim, neophodno je ukazati na koji su ključni razlozi, zbog kojih se tokom vremena javila potreba za kreiranjem, a kasnije i implementacijom ove valute. Razlozi za uvođenje digitalnog evra zasnovani su na nizu ekonomskih, tehnoloških i socijalnih faktora koji se uklapaju u širu strategiju Evropske unije za unapređenje digitalizacije i jačanje otpornosti evropskog bankarskog sistema. Pri tome, treba jasno ukazati na okolnost da se ni jedna grupa ovih faktora ne može posmatrati izolovano, već svi oni deluju zajedno i koordinirano.

Očuvanje suvereniteta evropskog platnog sistema

Jedan od ključnih razloga za uvođenje digitalnog evra jeste očuvanje suvereniteta evropskog platnog sistema u kontekstu rastuće konkurencije privatnih kriptovaluta i digitalnih sredstava razmene. Sistem evropskog platnog sistema morao je da se prilagodi digitalnim promenama, koje su u ovom periodu nastupile. Kriptovalute, kao što je bitcoin, već nekoliko godina predstavljaju izazov za centralne banke, jer omogućavaju transakcije koje nisu podložne regulaciji i kontroli. Na taj način, države gube načine da kontrolišu novčane tokove fizičkih i pravnih lica. Uvođenjem digitalnog evra, ECB želela je da ponudi sigurnu, stabilnu i regulisanu alternativu privatnim kriptovalutama (Brunnermeier i Landau, 2022). Digitalni evro bi trebalo da omogućio brže i efikasnije transakcije sa minimalnim troškovima u odnosu na materijalizovani novac. Ovaj mehanizam osigurava konkurentnost evra u digitalnom okruženju, a istovremeno nastoji da očuva poverenje korisnika u stabilnost evropskog monetarnog sistema.

Podrška digitalizaciji

Takođe, jedan od značajnih razloga za uvođenje digitalnog evra jeste podrška novim tehnologijama i ekonomskoj digitalizaciji (Ignatescu i Onufreiciuc, 2021). Digitalni novac omogućava unapređenje efikasnosti platnih sistema i smanjenje zavisnosti od fizičkog novca. S obzirom na to da je korišćenje gotovine u Evropi trenutno u sve

većem opadanju i da se postepeno prelazi na druge alternative, kao što su platne kartice, digitalni evro bi predstavljao sigurnu zamenu koja bi mogla da zadovolji potrebe digitalizovanih ekonomija, pružajući sigurnost, brzinu i jednostavnost u obavljanju transakcija (Brunnermeier i Landau, 2022). Takođe, korišćenje digitalnog evra može doprineti smanjenju troškova gotovinskog poslovanja, što bi značajno uticalo na efikasnost celokupnog platnog sistema u Evropi.

Socio-ekonomski razlozi

Kao što je prethodno u radu ukazano, na digitalne valute se prelazi i iz socio-ekonomskih razloga. U kontekstu ove grupe razloga, potrebno je ukazati na potrebu za povećanjem inkluzivnosti finansijskog sistema. Ranije je u radu naznačeno da u prethodnom periodu banke i banične usluge nisu bile dostupne u svim oblastima Evrope. Takođe, u savremenom društvu, iako se značajan deo ekonomije već digitalizovao, postoji određeni broj korisnika, posebno među starijim i slabije obrazovanim populacijama, koji imaju ograničen pristup modernim finansijskim uslugama. Inkluzija nije samo geografska, odnosno ne tiče se samo konkretnih oblasti, nego je i šira od toga, jer se odnosi na konkretne subjektivne karakteristike, koje na različite načine mogu biti osnov za diskriminaciju (Sbîrniecui i Florea, 2023). Digitalni evro bi omogućio bolju integraciju tih korisnika u finansijski sistem, čak i u slučajevima kada nemaju direktan pristup internetu ili mobilnim uređajima. Kroz inicijative koje se odnose na pristupačnost i edukaciju, digitalni evro može doprineti smanjenju socijalne isključenosti u kontekstu savremene digitalne ekonomije.

Nesporno važan i značajan razlog za uvođenje digitalnog evra je smanjenje troškova i poboljšanje efikasnosti sistema plaćanja (Brunnermeier i Landau, 2022). Ovaj razlog se može svrstati u kategoriju socio-ekonomskih razloga, budući da utiče na ekonomiju određene teritorije. U savremenim ekonomijama, plaćanje gotovinom postaje sve manje poželjno zbog visokih troškova obrade i transporta novca. Pri tome, potreba za brzim delovanjem i plaćanjem je izražena, imajući u vidu činjenicu da razmena i trgovina postaju sve brže, ali i da su po svojoj prirodi distancione, odnosno da se odvijaju između udaljenih destinacija. S obzirom na to da je korišćenje gotovine u opadanju, digitalni evro bi omogućio lakše i jeftinije obavljanje transakcija, što bi smanjilo potrebe za fizičkim novcem, kao i troškove vezane za njegovu proizvodnju i distribuciju. Takođe, digitalni evro bi omogućio momentalne i sigurne međunarodne transfere, čime bi se dodatno unapredila efikasnost evropskog platnog sistema. Ove uštede u troškovima mogu se preneti na korisnike, čime bi se smanjili finansijski tereti za potrošače i preduzetnike, naročito one iz malih i srednjih preduzeća koji bi imali lakši pristup bržim i jeftinijim platnim rešenjima. Na ovaj način, privrede bi se potencijalno razvijale brže, jer bi bilo više ulaganja. Ova politika je posebno važna za zemlje uvoznice kapitala, imajući u vidu okolnost da bi se ovako smanjila potreba za stranim investicijama. U EU je ipak, značajniji procenat zemalja koje uvoze kapital, pa su ovi razlozi važni.

Jačanje ekonomske otpornosti takođe je važno. U savremenom globalnom okruženju, ekonomske krize i šokovi mogu brzo destabilizovati finansijske sisteme, što može dovesti do smanjenja poverenja u tradicionalne oblike novca. Potrebno je pronaći način da se ovi šokovi spreče, odnosno da se smanji faktor iznenađenja u odnosu na

njih, U tom kontekstu, digitalni evro pruža bolju kontrolu i sigurnost, jer omogućava brzo reagovanje na tržišne promene. U slučaju krize, ECB bi mogla koristiti digitalni evro kao instrument za implementaciju ekonomskih mera, poput direktnih isplata ili stimulacija, na način koji je efikasan, brz i transparentan. Ovo može doprineti jačanju otpornosti evropske ekonomije, jer bi sistem postao fleksibilniji u suočavanju sa finansijskim turbulencijama (Assenmacher i Smets, 2023).

U mnogim zemljama, naročito u onima sa slabijom fiskalnom kontrolom, postoje velike količine gotovinskih transakcija koje nisu registrovane ili podložne oporezivanju. Ove aktivnosti smanjuju efikasnost fiskalnog sistema i mogu negativno uticati na pravednost u raspodeli ekonomskih resursa. Digitalni evro, kao potpuno transparentan i instrument koji daje mogućnosti praćenja, omogućava bolju kontrolu nad svim vrstama transakcija. Time bi se smanjio obim sive ekonomije i olakšala fiskalna kontrola, što bi dovelo do bolje redistribucije bogatstva i povećanja javnih prihoda koji mogu biti investirani u socijalne i infrastrukturne projekte.

Uspostavljanje univerzalne valute na nivou EU

Pored toga, uvođenje digitalnog evra može imati i strateške prednosti u kontekstu smanjenja zavisnosti EU od stranih valuta i digitalnih platnih sistema. Ipak, prednosti i nedostaci digitalnog evra biće naknadno razmotreni. Ono što se svakako izdvaja kao činjenica jeste da u situacijama kada globalni platni sistemi, poput Visa i Mastercard, mogu biti podložni političkim i ekonomskim uticajima iz drugih delova sveta, digitalni evro može doprineti jačanju nezavisnosti i autonomije EU (Brunnermeier i Landau, 2022). Takođe, digitalni evro bi mogao predstavljati alat za unapređenje integracije EU u globalnom trgovinskom okruženju, jer bi olakšao transakcije između zemalja evrozone i onih koje koriste evropski sistem plaćanja.

Zemlje evrozone bi korišćenjem digitalnog evra mogle smanjiti troškove konverzije valuta i ubrzati obavljanje trgovinskih i finansijskih transakcija sa zemljama koje koriste evropski sistem plaćanja. Postojanje jedinstvene valute na nivo čitave Evrope je zato i važno. Takođe, njegova upotreba mogla bi poboljšati konkurentnost evrozone na globalnom tržištu, olakšavajući pristup međunarodnim tržištima i smanjujući zavisnost od tradicionalnih sistema plaćanja.

Uvođenje digitalnog evra, kao zasebne valute, koja je jednake snage kao i materijalni evro, je deo šire vizije ECB za unapređenje finansijske stabilnosti i otpornosti u kontekstu globalnih ekonomskih promena. Digitalni evro stvara mogućnosti za bolju i napredniju koordinaciju između različitih delova finansijskog sistema. Delovanje ovih faktora poboljšava transparentnost i smanjuje rizik od pranja novca i finansiranja terorizma. Redukcija ovih rizika spada u jedan od fundamentalnih prednosti primene ove valute. U tom kontekstu, digitalni evro bi bio važan alat u stvaranju stabilnog i bezbednog finansijskog okruženja u EU, čime bi se omogućila održivost i rast evrozone u savremenim uslovima globalnih ekonomskih izazova.

PREDNOSTI I NEDOSTACI DIGITALNOG EVRA

Nakon što je detaljno i jasno objašnjen pojam digitalnog evra, kao i nakon što je ukazano na ključne karakteristike ovog pojma važno je decidno i jasno ukazati na do

sada uočene prednosti i nedostatke u njenoj primeni. Ovakva komparativna analiza ima za cilj da doprinese praktičnoj vrednosti istraživanja, budući da jasno ukazuje na razloge zbog kojih se treba opredeliti za ovu valutu. Uvođenje ove nove vrste novca nosi sa sobom mnoge prednosti, ali i izazove koji se moraju razmotriti pre nego što se odluči o njegovom širem prihvatanju i implementaciji.

Pre svega, jedna od ključnih prednosti digitalnog evra je njegova sposobnost da unapredi platne sisteme unutar Eurozone (Klein i Gross i ostali, 2020). Digitalni evro omogućava brže, jeftinije i sigurnije transakcije, usled čega dolazi do unapređenja efikasnosti platnih tokova. Naime, na ovaj način se smanjuju troškovi obrade plaćanja. Ovi troškovi se uobičajeno označavaju kao transakcioni troškovi i uvećavaju vrednost transakcije, što može uticati na ponašanje potrošača. Koristi do kojih dolazi usled primene digitalnog evra su posebno očigledne kada se uporede sa tradicionalnim bankovnim transferima i metodama plaćanja, koje mogu biti skupe i spore, naročito u međunarodnim transakcijama. Brzina povećava pouzdanost plaćanja, budući da su obe strane sigurne da je transakcija adekvatno obavljena (Urbinati i Belsito i ostali, 2021). Takođe, digitalni evro može poboljšati pristup finansijskim uslugama, naročito za korisnike koji nemaju lako pristup tradicionalnim bankama. Zbog svoje digitalne prirode, ovaj novac može se koristiti i u područjima koja su manje razvijena u pogledu infrastrukture, omogućavajući lakši pristup uslugama plaćanja i štednje.

Još jedna važna prednost je mogućnost jačanja monetarnog suvereniteta EU u globalnom okruženju. Kako je EU nadnacionalna organizacija, koja se može okarakterisati kao meta entitet, neophodno je da plaćanje na njenoj teritoriji bude harmonizovano. Digitalni evro bi mogao smanjiti zavisnost od drugih valuta, kao što su američki dolar, u međunarodnim transakcijama, čime bi se obezbedila veću kontrola i stabilnost finansijskog sistema EU. Takođe, korišćenje digitalnog evra može poboljšati integraciju EU u globalnu trgovinu, jer bi omogućio brže i jeftinije prekogranične transakcije, posebno u odnosu na države koje već koriste sisteme zasnovane na evropskom platnom sistemu. Ovaj novac mogao bi postati standardizovan alat za međunarodne finansijske tokove, što bi poboljšalo konkurentnost Eurozone na svetskoj finansijskoj sceni. Međutim, osim brojnih prednosti, digitalni evro nosi i nekoliko potencijalnih nedostataka, koji mogu imati ozbiljan uticaj na finansijsku stabilnost i društvenu ravnotežu.

Međutim, primena digitalnog evra u praksi može ukazati na brojne nedostatke kod ove valute. Ipak, imajući u vidu da su digitalne valute još uvek u fazi razvoja, uočavanje nedostataka je važno, kako bi se one u budućnosti u praktičnoj primeni unapredile. Jedan od glavnih izazova koji se povezuje sa digitalnim evrom je pitanje privatnosti i zaštite korisničkih podataka. Iako digitalni evro omogućava sigurne transakcije, pitanje kako balansirati između potrebe za praćenjem finansijskih tokova i zaštite ličnih podataka ostaje ključno. Centralizovana priroda digitalnog evra, koja podrazumeva kontrolu od strane ECB, može dovesti do zabrinutosti u vezi sa mogućnošću prekomernog nadzora i gubitka privatnosti građana. U tom smislu, pitanje zaštite privatnosti korisnika postaje posebno važno, jer bi prekomerno praćenje finansijskih transakcija moglo dovesti do narušavanja osnovnih prava na privatnost (Mishchenko i Naumenkova, 2021). Problematika privatnosti korisnika u

budućem periodu mora biti posebno razmotrena, te je neophodno uložiti dodatne napore kako bi se regulativa koja se odnosi na ovo pitanje tokom vremena uskladile sa odredbama važeće uredbe, koja se primenjuje na tlu EU. U pitanju je GDPR (General Data Protection Regulation), koja predstavlja Opštu uredbu o zaštiti podataka koja je doneta od strane Evropske unije kako bi se zaštitila privatnost i lični podaci građana EU. Ova uredba nalaže stroge zahteve u vezi sa prikupljanjem, obradom i skladištenjem ličnih podataka, čime se korisnicima garantuje veća kontrola nad njihovim podacima. U kontekstu digitalnog evra, usklađivanje sa Opštom uredbom predstavlja ključni izazov, s obzirom na to da će digitalni evro obuhvatiti finansijske transakcije koje mogu sadržati lične podatke korisnika. Da bi se postigla usklađenost sa Opštom uredbom, ECB mora osigurati da sve informacije koje se prikupljaju i obrađuju tokom upotrebe digitalnog evra budu zaštićene, da se jasno definišu svrhe obrade podataka, te da korisnicima bude omogućeno pravo na pristup, ispravku i brisanje njihovih podataka (Alhazmi i Imran i ostali, 2024).

Potencijalni nedostatak, koji se u primeni digitalnog evra uočava odnosi se na stabilnost finansijskog sistema. Iako digitalni evro može poboljšati efikasnost plaćanja, njegova upotreba može izazvati povećanu volatilnost na tržištu novca, posebno u trenutku kada se suoči sa velikim fluktuacijama u njegovoj vrednosti. Takođe, brzina širenja digitalnog evra može dovesti do nejednakog pristupa finansijskim uslugama, jer bi korisnici sa niskim nivoima digitalne pismenosti ili oni koji nemaju adekvatnu infrastrukturu mogli biti isključeni iz finansijskih tokova. Ovaj problem može stvoriti duboke socijalne i ekonomske nejednakosti, jer bi digitalni evro mogao povećati jaz između onih koji imaju pristup tehnologiji i onih koji ga nemaju.

Tabela 1. Prednosti i nedostaci primene digitalnog evra

Prednosti primene digitalnog evra	Nedostaci u primeni digitalnog evra
Povećanje efikasnosti plaćanja	Tehnička složenost u primeni
Unapređenje finansijske inkluzije	Rizici po privatnost
Smanjenje gotovinskih transakcija i niži transakcioni troškovi	Povećan rizik od sajber napada
Jačanje nezavisnosti i suvereniteta monetarne politike Evropske unije	Mogućnost destabilizacije finansijskog sistema

S obzirom na ove prednosti i nedostatke, jasno je da implementacija digitalnog evra predstavlja izazov, ali i šansu za unapređenje evropskog finansijskog sistema. Iako bi mogao doprineti efikasnosti, stabilnosti i globalnoj konkurentnosti, takođe mora biti pažljivo regulisan kako bi se izbegli potencijalni problemi vezani za privatnost, sigurnost i socijalnu inkluziju. S obzirom na ovo, razvoj i implementacija digitalnog evra zahteva temeljnu analizu i saradnju među svim relevantnim akterima, kako bi se obezbedio balans između prednosti koje donosi digitalizacija i zaštite osnovnih vrednosti i prava građana.

ODNOS DIGITALNOG EVRA I POJEDINIH DIGITALNIH VALUTA CENTRALNIH BANAKA

Iako sve CBDC dele određene zajedničke karakteristike, između digitalnog evra i ostalih globalnih inicijativa, poput kineskog digitalnog juana (u daljem tekstu: e-CNY), britanske digitalne funte, ili potencijalnog digitalnog dolara, postoje izrazite razlike u pogledu njihovih ciljeva, dizajna, tehničkih rešenja i regulative.

U kontekstu ciljeva i motivacije uvođenja, ECB ističe da je osnovna svrha digitalnog evra očuvanje moneteranog suvereniteta evrozona, očuvanje široko dostupnog, bezbednog i efikasnog sredstva plaćanja, kao i jačanje otpornosti platnog sistema u EU (Evropska centralna banka, 2023a). Sa druge strane, Kina razvija e-CNY s ciljem povećanja kontrole nad tokovima novca, ograničavanja dominacije privatnih platnih sistema (Alipay, WeChat Pay) i podrške digitalizaciji domaće ekonomije (Narodna banka Kine, 2021). U Velikoj Britaniji i SAD-u, razvoj CBDC-a još je u fazi istraživanja, ali sa posebnim fokusom na očuvanje stabilnosti finansijskog sistema i globalne uloge svojih valuta (HM Treasury&Banka Engleske, 2023).

Kada je reč o tehničkim rešenjima i dizajnu, digitalni evro se razvija kao hibridni model, koji omogućava kako online, tako i offline upotrebu, uz učešće posrednika iz privatnog sektora, gde su to najčešće komercijalne banke (Evropska centralna banka, 2023b). Planiran je višeslojni system, sa decentralizovanim elementima u fazi distribucije, ali centralizovanom kontrolom emisije. Kineski e-CNY, nasuprot tome, zasniva se na centralizovanoj strukturi u kojoj Narodna banka Kine zadržava punu kontrolu nad emisijom i upotrebom valute (Narodna banka Kine, 2021). Digitalna funta, koja se razmatra u Velikoj Britaniji, zamišljena je kao dvonivojski sistem s limitima na pojedinačne depozite, radi očuvanja tradicionalne uloge komercijalnih banaka (HM Treasury&Banka Engleske, 2023).

Jedno od najznačajnijih pitanja u kontekstu digitalnih valuta, jeste pitanje privatnosti i zaštite korisnika. ECB naglašava da digitalni evro neće omogućavati potpunu anonimnost, ali se planira uvođenje mehanizama koji bi omogućili određeni stepen privatnosti, naročito u offline transakcijama (Evropska centralna banka, 2022). Kineski model funkcioniše po principu tzv. "kontrolisane anonimnosti", gde korisnici mogu ostati anonimni u odnosu na druge korisnike, ali ne u odnosu na centralnu banku (Narodna banka Kine, 2021). Američki i britanski koncept još uvek razmatraju raznovrsne pravne i tehničke mogućnosti za balansiranje prava na privatnost s potrebama državnog nadzora (Kiff i ostali, 2020).

ZAKLJUČAK

Uvođenje digitalnog evra predstavlja važan i značajan korak u transformaciji monetarnog sistema Evropske unije, pri čemu regulativa igra presudnu ulogu u obezbeđivanju pravne sigurnosti, stabilnosti i poverenja javnosti. Do transformacije monetarnog sistema Evropske unije dolazi usled ubrzanog razvoja digitalnih tehnologija, promena u ponašanju potrošača i sve veće upotrebe elektronskog novca i bezgotovinskih plaćanja. Digitalni evro predstavlja odgovor ECB na potrebu za modernizacijom platnog sistema, očuvanjem monetarnog suvereniteta u eri privatnih digitalnih valuta, kao i jačanjem finansijske inkluzije i sigurnosti transakcija. Ova

transformacija ima za cilj da osigura da evro ostane relevantan i pouzdan oblik novca i u digitalnom dobu.

Kao digitalna valuta koju emituje ECB, digitalni evro nosi sa sobom poverenje koje proizilazi iz autoriteta javne institucije. Za razliku od kriptovaluta kao što su *bitcoin* ili *ettherium*, koje karakterišu visoka volatilnost, izostanak centralne kontrole i pravne neizvesnosti, digitalni evro je dizajniran kao stabilan i pravno utemeljen instrument plaćanja koji je u potpunosti podržan od strane centralne banke. Ova karakteristika omogućava veću sigurnost u transakcijama, očuvanje monetarne suverenosti i integraciju sa postojećim finansijskim i regulatornim okvirima unutar EU.

Njegova implementacija oslanja se na napredne bezbednosne i tehničke standarde koji omogućavaju zaštitu podataka, brzu obradu transakcija i pristupačnost za širok spektar korisnika, uključujući one bez pristupa klasičnom bankarskom sistemu. Takođe, za razliku od *stablecoina* koji zavise od rezervi privatnih subjekata, digitalni evro nije izložen tržišnim rizicima povezanim sa nesolventnošću ili netransparentnim upravljanjem sredstvima. On predstavlja alat za jačanje digitalne autonomije EU i smanjenje zavisnosti od neevropskih platnih sistema, što dodatno učvršćuje njegov strateški značaj. U tom kontekstu, može se zaključiti da digitalni evro zaista poseduje značajne prednosti u poređenju sa drugim oblicima digitalnih valuta. Te prednosti se ogledaju ne samo u tehnološkoj pouzdanosti, već i u funkcionalnoj usklađenosti sa politikama EU, zaštiti potrošača i očuvanju stabilnosti finansijskog sistema.

Na osnovu prethodno navedenog, predlaže se nekoliko pravaca za buduće istraživanje: 1. sprovođenje empirijske studije koje bi obuhvatile stavove korisnika o upotrebi digitalnog evra; 2. analiziranje potencijalnog efekta digitalnog evra na poslovne modele komercijalnih banaka; 3. razvijanje pravne analize usklađenosti sa GDPR regulativom, posebno u pogledu obrade transakcijskih podataka i zaštite privatnosti korisnika; 4. ispitivanje mogućnosti interoperabilnosti digitalnog evra sa drugim CBDC projektima na globalnom nivou; 5. razvijanje scenarija za mogućnost uticaja digitalnog evra na zemlje van evrozone koje učestvuju u evropskom platnom sistemu.

LITERATURA

- Alhazmi, H., Imran, A., & Alsheikh, M. A. (2024). Perception of Digital Privacy Protection: An Empirical Study using GDPR Framework, *Australian Conference on Information Systems*, Canberra.
- Assenmacher, K., & Smets, F. (2023). A digital euro: Monetary policy considerations. *Revue française d'économie*, (4), 149-185.
- Brunnermeier, M. K., & Landau, J. P. (2022). *The digital euro: policy implications and perspectives*. European Parliament.
- Demertzis, M., & Martins, C. (2023). Progress with the digital euro, *Intereconomics*, 58(4), 195-200.
- Evropska centralna banka. (2022), *Privacy options for the digital euro – Exploring different approaches*, preuzeto sa: <https://www.ecb.europa.eu>, 19.07.2025.
- Evropska centralna banka. (2023a), *Digital euro: Governing principles for the preparation phase*, preuzeto sa: <https://www.ecb.europa.eu>, 19.07.2025.
- Evropska centralna banka. (2023b), *A stocktake on the digital euro – Progress report*, preuzeto sa: <https://www.ecb.europa.eu>, 19.07.2025.

- HM Treasury & Bank of England.** (2023), *The digital pound: A new form of money for households and businesses?*, preuzeto sa: <https://www.bankofengland.co.uk>, 20.07.2025.
- Ignatescu, C., & Onufreiciuc, R.** (2021). Digital euro: A (digital) symbol of Progress and integration in Europe, *Logos Universality Mentality Educ. Novelty Sect.: L.*, 9, 74.
- Kiff, J., Alwazir, J., Davidovic, S. & Farias, F.** (2020), *A Survey of Research on Retail Central Bank Digital Currency (IMF Working paper No. 20/104)*, preuzeto sa: www.imf.org, 20.07.2025.
- Klein, M., Gross, J., & Sandner, P.** (2020). The digital euro and the role of DLT for central bank digital currencies, *Frankfurt School Blockchain Center Working Paper*.
- Mishchenko, V., & Naumenkova, S.** (2021). The impact of digital currency on the transformation of monetary policy, *hree Seas Economic Journal*, 2(4), 43-48.
- Narodna banka Kine.** (2021), *Progress of Research & Development of e-CNY in China*, preuzeto sa: <http://www.pbc.gov.cn>, 20.07.2025.
- Passacantando, F.** (2021). The digital euro: Challenges and opportunities. *The (Near) Future of Central Bank Digital Currencies*.
- Sbirneciu, C., & Valentina Florea, N.** (2023), Evaluating the Impact of Emerging Technologies on the ECB's Mandate: Can the European Central Bank Use Distributed Ledger Technology and Digital Euro to Advance Financial Inclusion in Europe?, *Ovidius University Annals, Series Economic Sciences*, 23(1).
- Talani, L. S.** (2005). The European Central Bank: between growth and stability. *Comparative European Politics*, 3, 204-231.
- Urbinati, E., Belsito, A., Cani, D., Caporrini, A., Capotosto, M., Folino, S., ... & Vita, A.** (2021), *A digital euro: a contribution to the discussion on technical design choices* (No. 10), Bank of Italy, Directorate General for Markets and Payment System.

ZAHVALNICA

Rad je rezultat istraživanja koje finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija na osnovu ugovora sa Pravnim fakultetom Univerziteta u Prištini, sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici (Evidencioni broj Ugovora 4151-2534-251-2534-251-25-02., od 04.02.2025.)

DIGITAL EURO – CONCEPT, FEATURES AND POTENTIAL ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Kristina SAVIĆ²

Abstract

The digital euro represents a new form of central bank money being developed by the European Central Bank, as a response to the rapid advancement of digital technologies, changes in consumer habits, and the growing use of private digital means of payment. This paper analyzes the concept of the digital euro, its legal, technical, and functional characteristics, as well as the broader institutional and economic framework in which it is being developed. Particular emphasis is placed on the motives behind its introduction, including the preservation of monetary sovereignty, improvement of payment system efficiency, and strengthening of financial inclusion. The paper also critically examines the potential benefits and challenges associated with the implementation of the digital euro, with special attention to its impact on monetary policy, financial system stability, and user privacy protection. The aim of the research is to contribute to a better understanding of this innovative instrument, its strategic implications, and development prospects within the context of the digital transformation of the European Union's financial sector.

Keywords: *digital currencies, digital euro, European Union, European Central Bank*

² Kristina Savić, asistent, Pravni fakultet, Univerzitet u Prištini, +381669816144, kristina.savic@pr.ac.rs, ORCID ID (<https://orcid.org/0000-0002-1491-2268>)